

زنان و فضاهاي فرهنگي شهر

زنان و موزه در يك بستر اجتماعي شكل مي‌گيرد و اين بستر، بستر قالب جامعه است.

در دهه‌هاي اخير شاهد حضور پررنگ زنان در اجتماع هستيم و رشد قابل توجه ميزان تحصيلات آنها، موفقيت‌هاي چشمگير در عرصه‌هاي مختلف علمي، فرهنگي، ورزشي، اجتماعي و... گواه بر آن است كه راه پر فراز و نشيب زنان فعال و آزاديخواه در تاريخ معاصر، دستاوردهاي بزرگي را به ثمر رسانده است.

اما در ميان روايت‌هاي تاريخي مردانه، فرياد بيصداي نيمه پنهان كنشگراني كه در همه دوره‌هاي تاريخي حضور داشتند مورد بي‌مهری پژوهشگران واقع شده و به نقش تاريخي بسياري از زنان اين سرزمين كه در برهه‌هاي مختلف اثرگذاري قابل توجه داشتند كمتر توجه شده است.

از سال 1382 كه خانه موزه دكتر معين و استاد اميرجاهد به عنوان اولين خانه موزه تهران به بهره‌برداري رسيد تا به امروز خانه‌هاي بسياري از مشاهير ايران تبديل به خانه موزه شدند، جاي خالي مشاهير زن پررنگ است.

موزه در کنار رسالتهاي تاريخي، فرهنگي، گردشگري و حتي سرگرمي، كاركردهاي مهم آموزشي و اجتماعي نيز دارد. موزه‌ها را در جهان امروز به عنوان مهم‌ترين مدارس و بسترهاي يادگيري مي‌دانند كه حضور و بازديد از آنها براي اقشار مختلف جامعه مثمرتر خواهد بود، به همين جهت اين مراكز تبديل به يكي از پارامترهاي توسعه‌يافتگي شده‌اند. موضوعات موزه گسترده است و تقريباً در هر دسته‌بندي از اشخاص و چهره‌ها تا هنرهاي معاصر و باستاني موزه‌هاي وجود دارد. اما در اين بين جاي خالي موزه‌هاي مرتبط با زنان تاثيرگذار و موضوعات زنانگي خصوصاً در کشور ايران خالي است. موزه‌هايي كه مي‌توانند الهام‌بخش زنان و دختران بسياري شوند و به يك مركز فرهنگي مهم براي برگزاري رويدادهاي حوزه زنان تبديل شوند.

زنان و موزه در يك بستر اجتماعي شكل مي‌گيرد و اين بستر، بستر قالب جامعه است. تحولات اجتماعي امروز بر ضرورت تغيير تفكر نشأت گرفته از نگاه سنتي به زنان است. امروز ديگر زن يك موضوعي نيست كه ديگران حق ندارند از او مطلع شوند. خانه موزه‌ها فضاهاي

کالبدی برای نمایش بخشی از تاریخ یک ملت هستند.

بنابراین صرف حفظ خانه موزه‌ها، کمک به توسعه فضاهای فرهنگی یک جامعه و فراهم کردن زمینه‌های پژوهش، بررسی و نقد آرا و افکار و آثار اشخاص یا جریان‌هاست که خود قطعه‌ای از پازل فرهنگی گذشته یا معاصر یک ملت است.

خانه موزه‌ها بخشی از رسالت حفظ میراث فرهنگی یک جامعه برای آیندگان و تکثیر فضاهای فرهنگی یک جامعه است. در حال حاضر خانه‌ای با حیاط کوچک در انتهای کوچه تولدی دیگر در خیابان ولیعصر تهران که روزگاری فروغ فرخزاد شاعر پرآوازه معاصر ایران در آنجا میزیست در حال مرمت است اما اینکه تا چه اندازه به فروغ فرخزاد در این خانه پرداخته شود هنوز جای سوال است.

در نزدیکی خانه فروغ فرخزاد، کمی بالاتر از خیابان مولوی در خیابان ولیعصر، خانه زیبا و پر نقش و نگار انیس الدوله قرار دارد که مدت‌هاست در اختیار اتحادیه گوشت است. زنی که در بیست سال پایانی سلطنت ناصرالدین شاه بدون آنکه عقد دائم شاه باشد بانوی اول و قدرتمندترین زن ایران بود.

خانه پروین اعتصامی، عمارتی بزرگ با حیاط شاه‌نشین و زیرزمینی زیبا در محله اودلاجان که البته دیگر از آن خانه بزرگ و اعیان‌نشین جز یک عمارت کوچک چیزی باقی نمانده است، چراکه بعد از تقسیم خانه به سه عمارت و خریداری آن توسط افراد مختلف، یک پلاک، بعد از تخریب و بازسازی مجدد امروز در اختیار کمیته ملی موزه‌ها (ایکوم) است.

خانه فخرالدوله در محله پیچ شمیران یکی از دیدنی‌ترین خانه‌های تاریخی تهران است که در دهه هشتاد به خانه مداحان تبدیل شد. خانه فخرالدوله خانه‌ای با حیاطی زیبا و یک ساختمان آجری است که در مرکز حیاط جا گرفته است. فخرالدوله زنی مقتدر و روشن‌فکر بود و برخلاف سنت‌های جامعه در دوره قاجار که زنان معمولاً در اندرونی بودند و کمتر فرصتی برای اثرگذاری پیدا می‌کردند، فخرالدوله از زنان اثرگذار دوران خود بود. او نخستین موسسه تاکسیرانی ایران را تاسیس کرد و همچنین در امور خیریه هم ید طولایی داشت.

ایران درودی نقاش، کارگردان، نویسنده، منتقد هنری و استاد برجسته دانشگاه که یکی از بزرگ‌ترین آرزوهایش راه‌اندازی موزه‌ای بود تا در آن بتواند آثارش را به نمایش بگذارد. برگزاری ۶۴ نمایشگاه

انفرادي و شرکت در بیش از 250 نمایشگاه گروهی در کشورهای اروپایی، ایران، مکزیك، ژاپن و امریکا، انتشار مقالات و نقدهای تحقیقی و هنری در مطبوعات ایران، ایراد سخنرانی در مراکز فرهنگی و هنری دنیا، تهیه و کارگردانی بیش از 80 فیلم مستند تلویزیونی از هنرمندان ایران و جهان و... حاصل بیش از ۶۰ سال فعالیت همه‌جانبه او در عرصه هنر معاصر ایران بود. فعالیت‌هایی که در کنار نشست و برخاست با بزرگان چون آندره مالرو، سالوادور دالی، ژان کوکتو، آنتونیو رودریگز، احمد شاملو و... و بیان منحصر به فرد وی در نقاشی، او را به یکی از مهم‌ترین نقاشان ایران و جهان بدل کرد. او برای ساخت موزه‌اش، اموال خود را در فرانسه فروخت اما تا پایان عمر به دلیل موانع قانونی از انجام این کار بازماند و موزه‌اش ساخته نشد.

در این تبعیض جنسیتی حتی زنان تاثیرگذار در انقلاب و دفاع مقدس هم نادیده گرفته شدند، چراکه علاوه بر جمعیت 6 هزار نفری زنان جانباز، نقش پررنگ زنان در عرصه‌های مختلف دفاع مقدس قابل چشم‌پوشی نیست و ضمن اینکه در بین خانه موزه شهدا نامی از زنان نیست، باغ موزه دفاع مقدس به عنوان پروژه فرهنگی بزرگ مقیاس نیز کاملاً مردانه روایت شده است. همه اینها، مثال‌های کوچکی از جای خالی زنان در فضای فرهنگی تهران و معرفی نقش آنها در تاریخ این کشور است. موضوع زنان يك كل است و حوزه‌های گسترده‌ای دارد که دارای شاخه‌های بسیار متنوعی است و متأسفانه به هیچ يك از آنها پرداخته نشده است.

آنچه نیاز داریم تبلور زنانگی و تجسم خواسته‌ها و رویای جامعه زن امروزی است تا ضمن وارد نمودن جریان حیات تاریخ فرهنگی شهر به مکان، دختران این سرزمین، زنانی را الگویی خود قرار دهند که نقش موثری در تاریخ ایران داشته‌اند تا با شکل‌گیری وقایع و رخدادهاي جدیدی در این مکان‌ها که خود موجد خاطره‌های دیگری است باز مکان‌ها را معنادار و به معنای واقعی کلمه، ملموس کند.

*میترا جلوداری/ اعتماد/5664